

Березовська Л. І. кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теоретичної та практичної психології, Національний університет «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-5972-7883>

Полегонький В. В. асистент кафедри теоретичної та практичної психології, Національний університет «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0003-1540-5476>

РОБОТА З ПОЧУТТЯМ ПРОВИНИ У ПСИХОАНАЛІТИЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ

У статті розглянуті можливості застосування психодинамічних підходів до психологічного консультування при запиті почуття провини. Загальний акцент робиться на необхідності пошуку, визначення і переведення у свідоме несвідомих тенденцій, «трібів» і конфліктів. Психодинамічна стратегія консультування набуває ефективності при роботі на послаблення «Супер-его» у клієнта, або «дороцзування» Его.

Ключові слова: почуття провини; психодинамічні теорії почуття провини; психодинамічний напрямок; психодинамічне консультування.

Вступ. Сучасна особистість є елементом багатьох соціальних систем, вона не може бути ізольована від впливу навколишнього світу. Одночасно з цим внутрішня реальність особистості також може розглядатися як конфліктна. Або, принаймні, обговорюватися з точки зору психоаналізу, мовою і термінами психоаналітичних підходів. У статті об'єднані підходи, які розглядають людину як частину системи і її внутрішню реальність як систему більш низького структурного рівня. Представлені підходи трактують природу почуття провини по-різному і в зв'язку з цим пропонують різні стратегії та інструменти психоконсультаційної роботи. Кожен підхід містить положення, що відрізняють його від інших шкіл психотерапії. Одночасно з цим, розуміння почуття провини, його природи і терапевтичні цілі підходів можуть перетинатися, що є свідченням єдиної природи і механізмів почуття провини особистості. Відмінності ж психодинамічних підходів дають можливість психологам розширити погляд на проблему почуття провини і взаємно збагатитися.

Метою та завданнями статті виступає теоретичний огляд психодинамічних підходів до розуміння та

роботи з почуттям провини у психологічному консультуванні.

Огляд літератури і попередніх досліджень. Наше дослідження побудовано в рамках психоаналітичного підходу. Проблематиці почуття провини у консультативній практиці психоаналітичного спрямування присвятили свої практики Зігмунд Фройд, Карен Хорні, Д. Віннікотт, Хайнц Кохут, Гаррі Салліван, Маргарет Малер та інші.

Методи дослідження. Впродовж дослідження тематики було використано такі методи: здійснено конструктивний теоретико-прикладний аналіз-огляд літератури з метою з'ясування стану розробленості означеної проблеми на сучасному етапі та напрямів її вирішення

Результати і обговорення. З точки зору теорії психоаналізу, почуття провини є базовим афектом при невротичних розладах. У зарубіжній психології та етнології з проведеним З. Фройдом розмежуванням Его і Супер-его: сором з'являється, коли особистість не може виконати позитивну програму діяльності, втілену в її «Его», а почуття провини – коли вона порушує заборони, втілені в Супер-его. Психологічно, почуття провини – це форма тривожності, пов'язана з самооцінкою. Почуття провини виражає

заклопотаність з приводу особистих якостей, за які особистість відчуває себе повністю відповідальною [7].

У метапсихології Фрейда почуття провини зазвичай пов'язане з порушеннями етичного кодексу поведінки, включаючи думки про можливість такої поведінки чи злочину. Тому концепція провини у фрейдистській психології частково схожа на концепцію гріха, вчиненого проти себе чи проти волі Супер-его. Тому реакція індивіда на те, що робиться або дозволяється в свідомості, залежить від усвідомлення і того, що конкретна людина розуміє як недозволені або неприйнятні.

Саме Его встановлює відносини між індивідом і об'єктом їх потягів і бажання. Ця концепція стала самостійною галуззю психології – основою самоаналізу, оскільки її головна феноменологія розглядається як «свідоме Я» як провідна сила психологічної інтеграції, або, у вузькому сенсі, те, що ми вкладаємо в самоконтроль і самооцінку, і чи відповідає останнє соціальним нормам, вимогам і здібностям особистості [7].

З. Фрейд приділяв значну увагу розгляду питання про походження почуття провини і свідомості провини. У роботі «Деякі типи характерів з психоаналітичної практики» [1] він показав, що почуття провини у особистості може існувати до вчинення нею проступку. Воно не виникає з проступку. Навпаки, сам проступок здійснюється тому, що людина до цього відчуває почуття провини. З. Фрейд на основі клінічної практики та аналізу творів мистецтва прийшов до висновку, що таких людей можна назвати «злочинцями унаслідок усвідомлення вини» [2].

Говорячи про походження первісного несвідомого почуття провини, З. Фрейд виходив з уявлення, згідно з яким джерелом виникнення цього почуття є Едіпів комплекс (еротичний потяг хлопчика до матері і почуття ворожості до батька).

Провина є відповіддю на дві злочинні схеми: вбивство батька і мати кровозмісний зв'язок з матір'ю. В основі даного почуття лежать історичні події, що

мали місце в далекому минулому, в первісній орді, про що З. Фрейд писав в роботі «Тотем і табу» [8]. Згідно з його гіпотезою, вбивство первісного батька синами породило у них подальше каяття, і призвело до виникнення усвідомлення провини. Це, за словами З. Фрейда, «Творче усвідомлення провини» існує і в сучасній людині. Воно діє як покаєння в скоєних злочинах і як запобіжний засіб проти нових злочинних діянь. У невротиків ж усвідомлення провини знаходиться не на фактичних проступках, а на психічній реальності, на тих думках, почуттях і фантазіях, які опановують особистість і сприймаються нею як щось заборонене, ганебне, соціально неприйнятне [1].

У працях пізнього періоду З. Фрейд розвинув свої уявлення про почуття провини. У роботі «Невпокій в культурі» [5] він назвав усвідомленням провини ту напругу, яка виникає в психіці людини між Супер-его і Его. В якості двох джерел почуття провини ним розглядається страх перед авторитетом і пізніший страх перед Супер-его (вимогами совісті). Страх перед авторитетом змушує людину відмовлятися задовольняти свої бажання, тому у нього немає провини. Відмова від імпульсу, викликаного страхом перед Супер-его, не усуває почуття провини, тому що заборонене бажання неможливо приховати від совісті. З психодинамічної точки зору, особистість відмовляється як би приреченим на «напружене свідомість винності» [1].

З. Фрейд не відмовився від своїх попередніх припущень про походження вини. Навпаки, виходячи з провини людини, здобутої за те, що його сини вбили своїх предків, він дійшов висновку, що агресивна тенденція до батька повторюється і в наступних поколіннях. Придушення агресії та перехід до Супер-его можуть посилити почуття провини. Не має значення, чи були вбивства насправді, чи ні. «Фатальна неминучість» [1] почуття провини виявляється в обох випадках, оскільки, як вважав З. Фрейд, це почуття є вираженням амбівалентного конфлікту в людини, обумовленого «вічною

боротьбою між Еросом і інстинктом руйнівності або смерті».

В роботі «Я і Воно» [1] З. Фройд виходив з того, що чим сильніший Едіпів комплекс, тим суворіше сформоване в психіці дитини Супер-его буде пізніше панувати над Его як несвідомого почуття провини. У процесі аналітичної терапії з цим почуттям пов'язано одне цікаве на перший погляд явище, коли досягнення у лікуванні ведуть до погіршення стану пацієнта. Йдеться про негативний досвід терапевтичної реакції, про посилення страждання пацієнта в тому момент, коли при лікуванні досягаються певні успіхи. Розглядаючи даний феномен, З. Фройд прийшов до переконання, що корінь негативної терапевтичної реакції слід шукати в «моральному факторі», в «почутті провини, яке знаходить своє задоволення в хворобі і не хоче відмовитися від покарання у вигляді страждань» [8].

Пацієнт, зазвичай, нічого не знає про своє почуття вини. Воно мовчить і не говорить йому, що він винен. Замість цього пацієнт відчуває себе не винним, а хворим. Його почуття провини проявляється тільки у вигляді опору власному лікуванню. Боротьба з опором виявляється непростим завданням аналітичної терапії. У процесі повільного розкриття перед пацієнтом витіснених обґрунтувань відбувається поступове перетворення несвідомого почуття провини в свідоме почуття провини.

З. Фройд вважав, що при невроті примусу і меланхолії почуття провини досягає виняткової сили. Воно є дієвим і при істерії. Чи залишається почуття провини несвідомим, це залежить від сили Его, хоча саме Супер-его виявляє себе як почуття провини.

З точки зору засновника психоаналізу, висловленої ним у роботі «Невпокій в культурі» [5], почуття провини є фатальним для особистості. Почуття провини досягає часом такої сили, що робиться нестерпним для окремої особистості. Як показав психоаналіз, почуття провини викликають не тільки досконалі акти насильства, а й тим, що

задумують. Звідси – втеча особистості у хворобу, що виникає в силу розвитку страху совісті перед Супер-его і болісних переживань, пов'язаних з несвідомим почуттям провини і потребою в покаранні.

Як зауважив З. Фройд в роботі «Економічна проблема мазохізму» [1], задоволення несвідомого почуття провини є, напевно, «найбільш сильною позицією того виграшу (складеного, як правило), який особистість отримує від своєї хвороби, – суми сил, які повстають проти одужання і не бажають відмовлятися від хвороби» [7].

Говорячи про несвідоме почуття провини, засновник психоаналізу погоджувався з некоректністю його найменування з психологічної точки зору. Можливо, більш коректним було б називати це почуття «потребою в покаранні» [7]. Тоді зрозумілішим стає потреба дитини в покаранні від рук батьків, наявні у нього фантазії про бажання бути побитим батьком.

Зміст морального мазохізму стає зрозумілим, коли, з одного боку, у людини з'являється спокуса здійснювати «гріховні» вчинки, які потім повинні оплачуватися докорами садистичної совісті. І хоча самі пацієнти нелегко погоджуються з психоаналітиком в тому, що стосується несвідомого почуття провини, тим не менше, воно залишається дієвим в них і вимагає свого розгляду при аналітичній роботі.

З. Фройд прийшов до висновку, що почуття провини може проявлятися і навіть ставати визначальним, спотворюючи структуру особистості деяких пацієнтів [6].

У Е. Еріксона був інший погляд на провину, ніж у З. Фрейда, хоча його коріння і раніше йдуть коріннями в дитячий розвиток. Він припустив, що у віці від 3 до 5 років у деяких дітей виникає почуття провини як протилежність грайливості і в результаті негативного результату того, що він назвав стадією розвитку «ініціатива проти провини». Е. Еріксон помітив, що діти з сильним почуттям провини менш охоче розкривають свої справжні емоції через

страх, що це може призвести до вчинення ними необґрунтованого вчинку. Е. Еріксон вважав, що ці діти вирости і стали дорослими, які боялися показувати справжні емоції через страх діяти необґрунтовано і відчувати себе винними [2].

На відміну від класичної теорії З. Фрейда, що розглядав як причину виникнення невротичного почуття провини індивідуальні конфлікти особистості, що відбуваються з її минулого, К. Хорні [3] вважала, що сильний вплив на невротичну особистість впливають схвалення або несхвалення оточуючих. Вона розглядала роль культурних факторів у формуванні почуття провини і підкреслювала залежність особистості від її соціального оточення.

К. Хорні удається до розгляду невротичного почуття провини, що грає важливу роль в уявленні невротиків. У роботі «Невротична особистість нашого часу» [3] вона звернула увагу на нестійку відмінність між латентним почуттям провини, які готові проявитися з будь-якого приводу, і явним несвідомим почуттям провини, що має місце в стані депресії. Несвідоме почуття вини приймає форму самозвинувачень, часто є фантастичним і перебільшеним. Разом з тим, як вважала К. Хорні, «багато з того, що здається почуттям провини, є виразом тривожності. Частково це справедливо і для нормальної людини. Однак, на відміну від нього, невротик частіше схильний прикривати свою тривожність почуттям провини» [3].

Основним фактором, який пояснює страх несхвалення, є величезна невідповідність, що існує між фасадом, який невротик показує як світу, так і собі, і всіма тими витісненими тенденціями, які зберігаються захованими за цим фасадом. Хоча він страждає навіть більшою мірою, ніж сам це усвідомлює, перебуваючи в конфлікті з самим собою з приводу всього того вдавання, яким він повинен займатися, він змушений проте щосили захищати це вдавання, тому що воно

служить фасадом, який захищає його від прихованої тривожності.

Необхідно усвідомити, що те, що йому доводиться приховувати, утворює основу його страху несхвалення. Тому зникнення певного «почуття провини» не може звільнити його від цього страху. Потрібні більш глибокі зміни. Саме нещирість невротичної частини його особистості відповідальна за страх несхвалення в людині, і він боїться виявлення цієї нещирості.

Почуття провини не є причиною, як вважала К. Хорні, а є наслідком страху несхвалення, засудження [3]. Цей страх спонукає пацієнта вести себе так, як ніби він злочинець, що стоїть перед суддею, і подібно злочинця, він прагне все заперечувати і приховувати.

Крім того, почуття провини і супутні його самозвинувачення є захистом від страху несхвалення, прояв яких може бути самим різним, аж до того, що пацієнт може висловлювати в сторону аналітика гнів, звинувачення в той момент, особливо, коли побоюється виявлення якоїсь таємниці або коли заздалегідь знає, що вчинений ним не викличе схвалення.

Страх осуду може проявлятися в різних формах. Іноді – постійне відчуття остраху може викликати у людей роздратування. Невротик може боятися відмовитися від висловлення незгоди з будь-чиєю думкою, озвучити свої потреби, не відповідати заданим стандартам, бути в будь-якому відношенні помітним.

Страх осуду може проявлятися в постійному остраху пацієнта, що люди про нього щось дізнаються. Навіть коли він відчуває, що йому симпатизують, він схильний уникати людей, щоб не допустити свого викриття і падіння. Страх також може проявлятися у небажанні дозволяти іншим знати про його власні справи або проявляти гнів у відповідь на безневинні питання про себе [5].

Страх осуду є одним з найбільш помітних факторів, що роблять аналітичний процес важким для аналітика і болючим для пацієнта. Яким б різними не був процес аналізу окремих людей – вони мають спільну рису: боротьбу пацієнта з

аналітиком як з небезпечною людиною, вторгається в його світ. Саме цей страх спонукає пацієнта вести себе так, як «якби він був злочинцем, що стоять перед суддею, і, подібно до злочинцю, він сповнений таємницею непохитної рішучості все заперечувати і вводити в оману» [1].

Через страх, який наступає на пацієнта з усіх боків, він може постійно метатися між самозвинуваченням і звинуваченнями. Але невротичні самозвинувачення обходять стороною дійсно слабкі місця пацієнта. Як зауважила К. Хорні в роботі «Нові шляхи в психоаналізі», сама функція самозвинувачень полягає в тому, щоб «перешкодити невротичку поглянути в обличчя будь-яким реальним недолікам» [2].

Самозвинувачення не тільки захищають від страху несхвалення, але також сприяють певному почуттю спокою. Навіть коли до цього не причетна ні одна людина ззовні, самозвинувачення через збільшення самоповаги призводять невротика до почуття спокою, бо вони докоряють себе за ті недоліки, на які інші дивляться не звертають уваги, і таким чином змушують вважати себе дійсно чудовою людиною. Крім того, вони дають людині почуття легкості, тому що вкрай мізерно зачіпають реальну причину невдоволення собою і «тому фактично залишають потайні двері відкритими для його віри в те, що він не такий вже й поганий» [8]. Захистом, який прямо протилежний самозвинуваченню, і тим не менше служить тій ж самій меті, є уникнення критики шляхом старань, бути завжди правим або бездоганним і, не залишати ніяких вразливих місць для критики. Будь-яке хибне у поведінці в цьому випадку буде виправдовуватися «інтелектуальною софістикою, гідною розумного і спритного адвоката». Для неї бути неправою в якій-небудь одній деталі означає наразитися на небезпеку опинитися неправим у всьому. Такий захист виявляється в осіб, яким «не дивлячись на важкий невроз, вдається зберігати у власних очах, а іноді і в очах

оточуючих людей, видимість своєї «нормальності» і «хорошої адаптації» [8]. У особистостей подібного типу існує величезний страх викриття або засудження.

Третій шлях, яким невротик може захищати себе від несхвалення, – це пошук порятунку в незнанні хвороби чи безпорадності.

Дуже важливим захистом від несхвалення є уявлення себе як жертви. За допомогою почуття, яким нехтують, людина звільняється від докорів. Ця стратегія дуже часто використовується і міцно вкорінюється тому, що робить цей метод захисту найбільш ефективним. Вона дозволяє невротичку відводити від себе звинувачення і одночасно звинувачувати інших.

Внаслідок страху, який обступає його з усіх боків, невротик метається між звинуваченнями і самозвинуваченням. Результатом цього стає постійна невпевненість, правий він чи не правий, критикуючи або вважаючи себе скривдженим.

На думку К. Хорні, невротик який звинувачує себе чи вказує на наявність почуття провини того чи іншого роду, першим питанням має бути не питання, в чому він відчуває свою провину, а питання – які можуть бути функції такого самозвинувачення. За К. Хорні, це прояв страху несхвалення, захист від цього страху і захист від висловлювання звинувачень.

Тривожність для К. Хорні стала динамічним центром неврозу, а головним джерелом невротичної тривожності – наявні у людини ворожі спонукання різного роду. Згідно з її позиції, знайшла своє місце у роботі «Нові шляхи в психоаналізі» [2], не можна ні стверджувати, що нездатність відповідати суворим моральним стандартам Супер-его «породжує справжні почуття провини» [2], ні укладати з наявності почуття провини, що «їх джерелом є справжня вина» [2].

Якщо З. Фройд вважав несвідомі почуття провини перешкодою до лікування важких неврозів, що увійшло в його концепції негативної терапевтичної

реакції, то К. Хорні вважала, що в процесі аналізу слід звернути увагу на природу невротичних самозвинувачень, що заважають невротика зрозуміти реальні недоліки, і ті прийоми, які перешкоджають лікуванню пацієнта, який вважає, що самі муки совісті роблять його краще за інших.

Одна з основних терапевтичних цілей психоаналізу полягає в зниженні рівня домагань Супер-Его і розкритті функцій почуття провини, що складаються в прояві страху несхвалення, захисту від нього і захисту від звинувачень. Необхідно спершу показати невротика, що він вимагає від себе неможливого, а потім допомогти йому усвідомити природу його, самозвинувачень, звинувачень і досягнень.

Д. Віннікотт, досліджуючи дітей і материнство у своїх працях наголошував що почуття провини це вихід з депресивної позиції. Депресивна позиція є тим періодом розвитку, коли виникає здатність відчувати провину. Вина – це особливий внутрішній стан, що виникає внаслідок конфлікту «любов – ненависть». Наявність почуття провини у індивіда надає здатність витримати цей конфлікт. Інакше кажучи, почуття провини здатність переносити амбівалентність почуттів любові і ненависті. Цей конфлікт невід'ємний від внутрішнього психічного життя, як невід'ємна боротьба інстинктів життя і смерті. Конфлікт є приналежністю здорового життя. Також і провини (в нормальних її проявах) невід'ємна від нормальної психіки і, більш того, будучи чисто людською здатністю, свідчить про міру соціалізації людини. Здатність відчувати провину аналогічна здатності до співчуття і співпереживання [3].

Розвиток цієї здатності залежить від багатьох факторів, пов'язаних в першу чергу з матір'ю. Від неї залежить, чи буде інтегрована в Его ця здатність і чи буде людина надалі відчувати нормальне, здорове почуття провини.

Для того щоб це відбулося, мати повинна дати дитині можливість вільно проявляти інстинктивні імпульси, не караючи його за них, дати йому можливість і час повністю пережити і переробити весь досвід його

інстинктивних дій і фантазій. І дати йому можливість зробити репараційний жест і прийняти цей жест: відповісти посмішкою на посмішку або сказати ласкаві слова, коли малюк гладить її груди. Іншими словами, мати своєю присутністю, спокоєм і здатністю до прийняття повинна дати дитині можливість відчувати такі стани: переживання інстинктивного імпульсу; прийняття відповідальності, зване виною; переробку цих процесів; справжній відшкодовуючий жест. Ці наступні один за одним стани утворюють так званий доброякісний цикл, багаторазове повторення якого забезпечує нормальний розвиток почуття провини і здатності до співчуття і співпереживання. Якщо відбувається збій в будь-якому з моментів цього циклу, він може перетворитися з доброякісного в злоякісний. Тоді може бути знищена здатність відчувати провину. Замість цього немовля може вдатися або до надмірного гальмування інстинктів, або до використання будь-якої примітивного захисту. Саме здатність відчувати провину і прагнення до репарації забезпечують нормальний дозвіл депресивної позиції і перехід на наступну стадію. Але формування цієї здатності багато в чому обумовлено тим, наскільки успішно змогло немовля впоратися з усіма колізіями попереднього періоду розвитку. Тобто чи вдалося Его за рахунок встановлення хорошого внутрішнього об'єкта і ослаблення параноїчної тривоги досягти певного ступеня інтеграції. Лише при виконанні цієї умови Его здатне інтегрувати в себе не тільки частково, а й як цілісний об'єкт, здатне взяти відповідальність за долю цього об'єкта, випробувати провину і зробити репарацію.

Якщо Его не було здатне справлятися з тривожними ситуаціями параноїдно-шизоїдної позиції (в силу внутрішніх або зовнішніх факторів), тоді замість нормальної переробки депресивних процесів може мати місце регрес до колишніх способів функціонування [3].

Висновки. Психологічне консультування в руслі психоаналізу орієнтоване на усвідомлення витоків

Питання психології

почуття провини клієнта, реконструкція особистості, переміщення в область власної духовності, пригадування етюдів дитячих картин, пов'язаних з почуття провини, і проживання в них. Вперше в історії розвитку наукової думки психоаналітики на п'єдестал науки звели ірраціональний аспект особистості – її несвідомі потяги. Консультантом на рівень усвідомлення здійснюється перенесення і дослідження сталого несвідомого конфлікту Мотивом аналітика є допомога

клієнту актуалізувати своє почуття провини за допомогою співвідношення свідомих думок, почуттів, фантазій і захистів з їх несвідомими імпульсами. Пошук в усвідомленні несвідомих почуттів провини і їх пропрацювання сприяє появі у клієнта балансу між зовнішніми (соціальним) і внутрішніми силами, більшою безпосередністю, раціональністю та іншими життєздатними якостями.

Список використаних джерел

1. Энциклопедия глубинной психологии. Т. I. З.Фрейд. Жизнь. Работа. Наследие / Пер. с Нем. – М., «Когито-Центр», МГМ, 2010. – 794 с.
2. Энциклопедия глубинной психологии. Т. II. Новые направления в психоанализе. Психоанализ общества / Пер. с Нем. – М., «Когито-Центр», МГМ, 2010. – 750 с.
3. Энциклопедия глубинной психологии. Т. III. Последователи Фрейда / Пер. с Нем. – М., «Когито-Центр», МГМ, 2010. – 410 с.
4. Фрейд З. Малое собрание сочинений / Пер. с нем. Г. Барышниковой и др. – СПб.: Азбука, Азбука-Атикус, 2011. – 992 с.
5. Фройд Зигмунд. Невпокій в культурі / Зигмунд Фройд ; переклав з німецької Юрко Прохасько. – Львів : Видавництво «Апріорі», 2021. – 120 с.
6. Фройд З. Психологія сексуальності / Зигмунд Фройд; пер. укр. Є. В. Тарнавського. – Харків: Фоліо, 2020. – 155 с.
7. Фройд З. По той бік принципу задоволення / Зигмунд Фройд; пер. з нім. В. Б. Чайковського. – Харків: Фоліо, 2019. – 155 с.
8. Фройд З. Тотем і табу / Зигмунд Фройд; пер. з нім. В. Б. Чайковського. – Харків: Фоліо, 2019. – 267 с.
9. Фройд З. Тлумачення снів / Зигмунд Фройд; пер. з нім. В. Б. Чайковського. – Харків: Фоліо, 2019. – 603 с.

References

1. Entsiklopediya glubinnoy psihologii. T. I. Z.Freyd. Jizn. Rabota. Nasledie [Encyclopedia of Depth Psychology. Encyclopedia of Depth Psychology. T. I. Z. Freud. Life. Job. Heritage] / Per. s. Nem. M., «Kogito-TSentr», MGM, 2010. 794 s. (in Russia)
2. Entsiklopediya glubinnoy psihologii. T. II. Novyie napravleniya v psihoanalize. Psihoanaliz obschestva [Encyclopedia of Depth Psychology. T. II. New directions in psychoanalysis.] / Per. s. Nem. M., «Kogito-TSentr», MGM, 2010. 750 s. (in Russia)
3. Entsiklopediya glubinnoy psihologii. T. III. Posledovateli Freyda [Encyclopedia of Depth Psychology. T. III. Freud's followers] / Per. s. Nem. M., «Kogito-TSentr», MGM, 2010. 410 s. (in Russia)
4. Freyd Z. Maloe sobranie sochineniy [Small collected works] / Per. s nem. G. Baryshnikovoy i dr. SPb.: Azbuka, Azbuka-Atikus, 2011. 992 s. (in Russia)
5. Froid Zygmund. Nevpokii v kulturi. [Anxiety in culture] / pereklav z nimetskoj Yurko Prokhasko. Lviv : Vydavnytstvo «Apriori», 2021. 120 s. (in Ukrainian)
6. Froid Z. Psykholohiia seksualnosti. [Psychology of sexuality] / per. ukr. Ye. V. Tarnavskoho. Kharkiv: Folio, 2020. 155 s. (in Ukrainian)
7. Froid Z. Po toi bik pryntsyphu zadovolennia [On the other side of the pleasure principle] / per. z nim. V. B. Chaikovskoho. Kharkiv: Folio, 2019. 155 s. (in Ukrainian)
8. Froid Z. Totem i tabu [Totem and taboo] / per. z nim. V. B. Chaikovskoho. Kharkiv: Folio, 2019. 267 s. (in Ukrainian)
9. Froid Z. Tlumachennia sniv [Dream interpretation] / per. z nim. V. B. Chaikovskoho. Kharkiv: Folio, 2019. 603 s. (in Ukrainian)

Резюме

Березовская Л. И. кандидат психологических наук, доцент;
Национальный университет «Львівська політехніка»

Полегонький В. В. асистент кафедри
теоретической и практической психологии

Национальный университет «Львівська політехніка»

**РАБОТА С ЧУВСТВОМ ВИНЫ В ПСИХОАНАЛИТИЧЕСКОМ
КОНСУЛЬТИРОВАНИИ**

В статье рассмотрены возможности применения психодинамических подходов к психологическому консультированию при запросе чувства вины. Общій упор делается на необходимости поиска, определения и перевода в сознательное бессознательных тенденций, «требов» и конфликтов. Психоаналитическая стратегия консультирования приобретает эффективность при работе на ослабление «Супер-эго» у клиента, или «доращивание» Эго.

Ключевые слова: чувство вины; психоаналитические теории чувства вины; психодинамическое направление; психоаналитическое консультирование.

Summary

Berezovska L. I. Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor Lviv Polytechnic National University

Polegonkiy V. V. Assistant of the Department
of Theoretical and Practical Psychology

Lviv Polytechnic National University

DEALING WITH GUILT FEELINGS IN PSYCHOANALYTIC COUNSELING

The article considers the possibilities of applying psychodynamic approaches to psychological counseling when asking a client about guilt.

The purpose of the article. To analyze theoretical and applied psychoanalytic literature on counseling guilt in clients.

Methods. During the research, an analysis-review of theoretical and applied literature was used in order to determine the state of development of this problem at the present stage.

Results. Counseling psychology focuses on understanding the origins of the client's guilt, reconstruction of personality, moving to their own spirituality, remembering sketches of children's paintings related to guilt, and living in them. It is emphasized that for the first time in the history of the development of scientific thought psychoanalysts have brought to the pedestal of science the irrational aspect of personality - its unconscious urges. The counselor carries out the transfer and study of permanent unconscious conflict to the level of awareness. The search in the consciousness of unconscious feelings of guilt and their elaboration contributes to the client's balance between external (social) and internal forces, greater immediacy, rationality and other viable qualities.

Scientific novelty. In this work we described features of psychoanalytic counseling of a guilt.

Practical meaning. The article can be useful for practicing psychotherapists, practicing psychologists. It is providing advice regarding the feeling of a guilt.

Conclusions and prospects for further research. Theoretical understanding of counseling practice in the framework of psychoanalysis, its goals and methods of providing psychological assistance to clients when asking for feelings of guilt. Specialists from different psychodynamic schools showed an introduction to the methodology of each to the presented interpretations, analysis of the phenomenon of guilt, technical arsenal and described the possible positive outcome of the consultation. The general emphasis is on the need to find, identify and translate the consciousness tendencies, "tribes" and conflicts. Psychoanalytic counseling strategy becomes effective during the work on weakening the "Super-ego" of the client, or "growing" the Ego. We see the prospects of the study in the description of client cases regarding the work with feelings of guilt from the standpoint of psychoanalytic approach.

Key words: guilt feeling; psychoanalytic theories of guilt; psychodynamic direction; counseling psychology.

Received/Поступила: 26.11.21.